

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОЄКТ USAID «РОЗБУДОВА СТІЙКОЇ СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я»

РОЗУМІННЯ ПРОГАЛИН ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ІЗ ТЕМ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВИКЛАДАЧАМИ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА ПРАКТИКУЮЧИМИ ФАХІВЦЯМИ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, МЕДСЕСТРИНСТВА ТА ПСИХОЛОГІЇ

Листопад 2024

РОЗУМІННЯ ПРОГАЛИН ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ІЗ ТЕМ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я
ВИКЛАДАЧАМИ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА ПРАКТИКУЮЧИМИ ФАХІВЦЯМИ З СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ, МЕДСЕСТРИНСТВА ТА ПСИХОЛОГІЇ

Листопад 2024

Проведено Дослідницькою агенцією Kantar Україна
на замовлення ГС “Національна психологічна асоціація”.

Автор звіту:

Сергій Зайцев

Аліна Кошелевич

Рецензенти:

Олексій Ляшенко

Надія Дятел

Ганна Найдьонова

Проведення цього дослідження стало можливим завдяки підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) у рамках проекту “Розбудова стійкої системи громадського здоров'я”.

Зміст є відповідальністю ГС “Національна психологічна асоціація” і не обов'язково відображає погляди USAID або Уряду США.

ЗМІСТ

Вступ	3
Методологія проведення дослідження	5
Дизайн дослідження та інформація про респондентів, які взяли участь в дослідженні.....	5
Результати проведеного дослідження	5
Психічне здоров'я у навчальних програмах.....	5
Практичні навички спеціалістів у сфері підтримки психічного здоров'я...	7
Організація навчального процесу.....	9
Висновки та рекомендації	11
Результати обговорення результатів дослідження з викладачами та керівництвом закладів вищої освіти	13

ВСТУП

Заклади вищої освіти, незалежно від спеціальностей за якими вони готують студентів, наразі переживають непрості часи. З початку пандемії COVID-19 всі університети України, розпорядженням Міністерства освіти і науки України були переведені в дистанційний формат навчання. Тоді, у 2019 році багато викладачів вперше зіткнулися з повним викладенням онлайн: лекціями, інтерактивною взаємодією, перевіркою знань студентів, забезпеченням академічної доброчесності, відпрацюванням практичних навичок. Вже в той час все частіше піднімалися дискусії щодо ефективності онлайн навчання, освітніх втрат і викликів щодо практичного відпрацювання вивченого. Часи пандемії були часами виклику, який, тим не менш, загартував та до певної міри підготував університети до роботи в умовах повномасштабної війни.

У лютому 2022 року навчання онлайн для більшості університетів України стало єдиною можливою опцією через низку причин: міграцію викладачів та студентів до більш безпечних територій в Україні (і за її межі), відсутність достатньої кількості укриттів в університетах для проведення безперебійного навчання офлайн, свідоме знищення навчальних просторів та бібліотек армією ворога, що робить навчальні середовища особливо небезпечними і непридатними до навчання, відтік кваліфікованих кадрів за кордон (багато викладачів подалися на стажування або на здобуття освіти в Європейських країнах), ресурсна недостатність окремих університетів забезпечити опалення чи освітлення, необхідне для підтримки роботи.

Навчання онлайн сьогодні - це також не завжди рішення, адже в умовах відключень світла та стійкості Інтернет-зв'язку комунікація може бути переривчастою. Тож вкотре наші викладачі та університети складають екзамен на стійкість.

Підготовка кадрів сфери психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП) вимагає значного практичного залучення студентів, відпрацювання навичок, розвитку власних особистісних ресурсів, які є допоміжними в роботі. Викладання онлайн є суттєвим фактором, який обмежує таку залученість, але чи передбачають її самі програми та освітні стандарти? Чи володіють викладачі необхідними знаннями та навичками? Чи мають університети достатньо методичного забезпечення для такої підготовки?

Наскільки існуючі освітні стандарти підготовки фахівців сфери ПЗПСП передбачають важливі професійні знання та навички, якими мають володіти фахівці в часи війни та по її завершенню? Який потенціал мають українські університети в поточних умовах, аби забезпечити навчання та підготувати якісних фахівців?

Саме цьому ми присвятили дослідження "Розуміння прогалин освітніх програм із тем психічного здоров'я викладачами університетів та практикуючими фахівцями з соціальної роботи, медсестринства та психології".

Наша команда ставила перед собою три простих питання, на які ми хотіли отримати відповідь.

- Які теоретичні знання щодо сфери ПЗПСП вже включені у програми підготовки соціальних працівників, медичних сестер та психологів, а яких їм не вистачає?
- Які практичні навички, на думку студентів, практиків та викладачів, мають бути включені в програми підготовки фахівців відповідно до вимог часу?
- Що з можливого реально змінити в освітньому процесі, аби створити більш сприятливе середовище для навчання фахівців ПЗПСП?

МЕТОДОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

ДИЗАЙН ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ІНФОРМАЦІЯ ПРО РЕСПОНДЕНТІВ, ЯКІ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ В ДОСЛІДЖЕННІ

ТОВ “Kantar Україна” здійснила незалежне якісне дослідження методом фокус-групових досліджень та глибинних інтерв'ю із представниками трьох цільових груп - соціальними працівниками, медичними сестрами та психологами на замовлення ГС “Національна психологічна асоціація”.

Серед параметрів пошуку вибірки було означено: наявність відповідної освіти (соціальна робота, медсестринство, психологія) та/або досвід практичної роботи за фахом, та/або робота в ЗВО, на програмах, які готують відповідних фахівців.

Загалом було проведено 12 фокус-групових досліджень (ФГД) з 3 представниками кожної цільової групи.

Також було проведено 9 глибинних інтерв'ю (ГІ) з 3 представниками кожної цільової групи.

РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я У НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ

Теоретична підготовка у сфері психічного здоров'я є основою професійної компетентності фахівців, які працюють із людьми. Однак результати дослідження показують, що в цій галузі існують суттєві проблеми, які ускладнюють підготовку майбутніх спеціалістів. Попри це, є й позитивні приклади, які демонструють потенціал для розвитку освітніх програм.

Однією з найбільших проблем, яку зазначили учасники дослідження, є *недостатня кількість спеціалізованих курсів*, присвячених психічному здоров'ю. У більшості закладів вищої освіти ця тема висвітлюється лише частково у межах загальних дисциплін, що не забезпечує системного підходу до її вивчення. В деяких університетах присутні курси з різних сфер психології, наприклад, “психологія фінансів”, втім такі знання не є пов'язаними зі здобуттям знань чи компетенцій в сфері ПЗПСП, а просто розширюють професійну ерудицію фахівців.

Наприклад, опитані соціальні працівники відзначають, що їм бракує базових знань із психології здоров'я, основ психічних розладів і способів їх розпізнавання.

«Не було окремого предмету про психічне здоров'я, лише окремі теми на інших курсах»

(соціальний працівник, Київ)

Медсестри також стикаються з подібними труднощами, особливо щодо виявлення психічних проблем у пацієнтів. Лише невелика частина програм медсестринства включають дисципліни з психології або психічного здоров'я.

«Ми вивчаємо все потроху, але нічого глибоко»

(медсестра, Київ)

Психологи, хоча вони, як правило, отримують ширшу теоретичну підготовку, все ж відчують нестачу спеціалізованих курсів, присвячених сучасним аспектам роботи, таким як травматерапія чи робота з посттравматичним стресовим розладом, базованих на сучасних дослідженнях та тенденціях.

Ще однією проблемою є *застарілість змісту навчальних матеріалів*. У багатьох університетах досі використовуються радянські підручники або література, яка не враховує сучасні наукові досягнення у сфері психічного здоров'я. Це створює розрив між теоретичною підготовкою та реальними викликами, з якими стикаються фахівці в сучасному суспільстві. Певні проблеми психічного здоров'я залишаються “невеликовними” в уявленні майбутніх спеціалістів, бо викладачі незнайомі з сучасними протоколами роботи. Крім того, студенти часто скаржаться, що викладачі роблять акцент на узагальненій теорії без пояснень чи прикладів, залишаючи поза увагою практичну складову, яка є критично важливою для розуміння контексту роботи.

«Підручники старі, викладачі опираються на суху теорію»

(студент, Львів)

Важливим аспектом є також *недостатня інтеграція міжнародного досвіду*. Наприклад, у багатьох країнах активно використовуються програми, такі як mhGAP (Mental Health Gap Action Programme), які пропонують стандартизовані підходи до діагностики та втручань у сфері психічного здоров'я. В Україні ж такі ініціативи лише починають впроваджуватися і є доступними в основному через неурядові організації. Це обмежує можливості студентів і викладачів знайомитися з міжнародними стандартами та рекомендаціями.

Позитивні аспекти. Якщо проаналізувати роботу, що вже виконується в даній сфері, то варто відмітити, що у багатьох університетах уже почали робити перші кроки до оновлення змісту навчальних програм. Наприклад, деякі заклади вищої освіти додають до курсів теми, пов'язані з психічним здоров'ям, такі як основи психологічної діагностики, базові психологічні інтервенції чи кризова підтримка. Викладачі все частіше запрошують практиків для проведення лекцій та тренінгів, що дозволяє студентам отримати знання з перших рук.

Крім того, студенти демонструють значний *інтерес до самостійного вивчення тем психічного здоров'я*. Вони активно беруть участь у тренінгах, семінарах і вебінарах, які організовують міжнародні фонди, такі як ЮНІСЕФ чи Червоний Хрест. Ці заходи дозволяють не лише поповнити знання, а й застосувати їх на практиці. Залученість студентів до таких ініціатив свідчить про їхню готовність до вдосконалення та професійного зростання.

Таким чином, теоретична підготовка з тем психічного здоров'я потребує значного вдосконалення. Розширення спеціалізованих курсів, оновлення навчальних матеріалів і інтеграція міжнародного досвіду допоможуть підвищити якість освіти у цій сфері. Збереження вже існуючих позитивних практик, таких як залучення практиків і проведення тренінгів, стане важливим кроком у підготовці фахівців, які зможуть ефективно реагувати на сучасні виклики.

ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ СПЕЦІАЛІСТІВ У СФЕРІ ПІДТРИМКИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Результати дослідження показали, що розвиток навичок у сфері психічного здоров'я залишається одним із найбільших викликів у підготовці фахівців. Соціальні працівники, медсестри та психологи часто стикаються з недостатньою практичною підготовкою, що знижує їхню ефективність у роботі. Водночас існують позитивні тенденції, які свідчать про потенціал вдосконалення цієї сфери.

Однією з найбільших проблем, зазначених учасниками дослідження, є *обмежені можливості для практичного навчання*. Університети часто не забезпечують студентів реальними базами для практики, перекладаючи цю відповідальність на них самих. Практичні заняття, які проводяться в університетах, зазвичай мають формальний характер і не включають моделювання реальних ситуацій, що обмежує формування навичок, необхідних для роботи в реальних умовах. Як наслідок, студенти змушені шукати можливості самостійно, часто через знайомства або звертаючись до неурядових організацій.

«Нам не дають достатньо можливостей для роботи з реальними випадками»

(студенти)

Брак базових навичок психологічної підтримки також є серйозним викликом. Відсутність систематичних курсів із надання першої психологічної допомоги та розпізнавання психічних розладів позбавляє фахівців можливості швидко реагувати на потреби клієнтів. Соціальні працівники та медсестри зазначають, що їм не вистачає знань і практичних умінь для роботи з людьми, які переживають депресію, тривожні розлади чи посттравматичний стрес. Ця ситуація поглиблюється відсутністю міждисциплінарних навчальних програм, які б дозволяли майбутнім фахівцям навчатися працювати в команді з лікарями, психологами та іншими професіоналами.

«Ми не отримуємо навичок роботи з травмованими клієнтами в університеті»

(студентка-психолог, Київ)

Також, на думку опитуваних фахівців, важливим є формування навичок травмоінформованої комунікації, ефективної взаємодії, розуміння інших людей.

Критичним аспектом, який залишився поза увагою в багатьох навчальних програмах, є *підготовка до роботи з вразливими групами населення*. Люди, які пережили насильство, травму, втрати чи вимушене переселення, мають особливі потреби, які вимагають специфічних підходів. На жаль, студенти та фахівці часто відчують нестачу знань і навичок, необхідних для роботи з цими групами. Також вони зазначають, що недостатньо підготовлені до роботи в умовах кризових ситуацій, таких як війна чи пандемія.

«Ми не знаємо, як працювати з людьми, що пережили травму»

(соціальний працівник, Харків)

Також можна виокремити ще один важливий компонент, який стосується *особистісної підготовки фахівців і навчання їх практикам психологічної стійкості та турботи про себе*. Часто випускники опиняються в полі безпосереднього контакту з фізичним і психологічним болем, втратами, розпачем, безнадією.

«Я пропускала все через себе, а потім вдома плакала»

(медсестра, Одеса)

Це може також супроводжуватися агресивними реакціями, знеціненням їх роботи зі сторони пацієнтів, клієнтів через стигматизацію проблем або викривлені уявлення населення про обов'язки даних спеціалістів. Відсутність в таких ситуаціях практичних навичок саморегуляції призводить до глибокої деморалізації та емоційного вигорання, з якими спеціалістам таких професій може бути дуже важко впоратися.

«Ми працюємо в суспільстві, де люди бояться звертатися до психологів»

(психолог, Харків)

Позитивні аспекти. Як і в контексті теоретичної підготовки, варто відмітити, що на теперішньому етапі можна помітити деякі конструктивні зміни. Багато студентів та викладачів демонструють *інтерес до вдосконалення практичної підготовки*. Деякі університети почали впроваджувати тренінги з психологічних інтервенцій, таких як травма-інформоване обслуговування чи мотиваційне інтерв'ю. Волонтерські ініціативи також дають змогу студентам отримати реальний досвід, працюючи з людьми, які потребують психологічної підтримки. У співпраці з міжнародними фондами, такими як ЮНІСЕФ чи Червоний Хрест, організуються тренінги та практичні семінари, що значно підвищує рівень підготовки.

Окремі викладачі активно використовують сучасні методики навчання, моделювання ситуацій чи запрошення практиків до аудиторії. Це сприяє не лише поглибленню знань, а й розвитку навичок, необхідних для роботи в реальних умовах.

Крім того, *студенти активно залучаються до громадських проєктів*, які дозволяють їм краще зрозуміти специфіку роботи у сфері психічного здоров'я.

Підсумовуючи, можна сказати, що хоча розвиток навичок у сфері психічного здоров'я має значні недоліки, існують перспективи для їхнього вдосконалення. Інтеграція сучасних методик, міжнародного досвіду та розширення баз практики дозволить підвищити рівень підготовки фахівців і забезпечити більш ефективну підтримку для клієнтів.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Організація навчального процесу в закладах вищої освіти є важливою складовою підготовки фахівців у сфері психічного здоров'я. Результати дослідження свідчать, що в цій сфері існує низка системних проблем, які ускладнюють ефективне навчання. Водночас є позитивні приклади та ініціативи, які можуть слугувати основою для вдосконалення.

Однією з найбільших проблем, зазначених студентами та викладачами, є *брaк реальної інтеграції між теоретичним і практичним навчанням*. Студенти часто скаржаться на *формальний підхід до організації практики*. Університети, як правило, не забезпечують баз для проходження практичних занять, перекладаючи цю відповідальність на самих студентів. У багатьох випадках бази практики знаходяться через особисті зв'язки або неофіційні домовленості, що знижує якість навчання. Крім того, навіть наявна практика часто не відповідає сучасним викликам, адже не включає роботи з реальними кейсами чи моделюванням професійних ситуацій.

«Немає нормальної системи практики – це все на плечах студентів»

(соціальний працівник, Київ)

Викладачі також відзначають, що у багатьох університетах існує проблема з актуальністю навчальних матеріалів. Старі підручники, відсутність доступу до сучасної літератури та обмежений обсяг ресурсів обмежують можливості студентів засвоювати знання.

Окремо варто згадати і той факт, що більшість університетів за рекомендацією Міністерства освіти та науки відмовляються від використання російськомовних текстів (навіть українських авторів), що є закономірною реакцією на політику деколонізації, втім наразі у забезпеченні методичними матеріалами утворився вакуум, бо україномовної літератури з усіх тем не вистачає, не вся вона є актуальною, доступу до іноземних бібліотек та підручників університети часто не мають, та і поширено використовувати іноземну літературу мовою оригіналу викладачі не завжди можуть через мовний бар'єр.

Значне навантаження на викладацький склад часто призводить до того, що на оновлення матеріалу може фізично не вистачати часу. Деякі викладачі намагаються компенсувати ці недоліки через використання власноруч розроблених матеріалів, однак вони не завжди відповідають міжнародним стандартам. У результаті, *навчальний процес часто базується на теоретичній інформації, яка вже не є актуальною.*

«Не вистачає часу та ресурсів для розробки актуальних курсів»

(викладач, Харків)

Ще однією значною проблемою є *низький рівень мотивації студентів і викладачів*, зумовлений застарілими підходами до навчання. Наприклад, студенти часто скаржаться на формальне вичитування матеріалу та відсутність інтерактивності. Деякі викладачі працюють за принципом "відчитати матеріал", не приділяючи уваги тому, чи засвоїли його студенти. Це особливо помітно у випадках, коли матеріали подаються виключно через лекції без практичної роботи або групових обговорень. Під час обговорення серед студентів виникали гіпотези щодо того, що можливо, ситуація була б не така критична, якби навчання проходило особисто, а не онлайн. Хоча студенти, навчання яких проходило в очному або змішаному форматі, також згадували зазначену проблему.

Позитивні аспекти. Якщо все ж спробувати виділити зміни, які відбуваються у сфері організації навчального процесу, то варто відмітити, що в багатьох університетах з'являються викладачі, які докладають зусиль до *впровадження сучасних практик навчання*. Наприклад, все більше закладів вищої освіти використовують інтерактивні методики, такі як кейс-стаді, рольові ігри, робота в малих групах. Це дозволяє студентам не лише краще засвоювати матеріал, але й розвивати навички командної роботи та критичного мислення.

Окрім того, позитивно виділяються *ініціативи зі співпраці з міжнародними організаціями*, такими як ЮНІСЕФ, Червоний Хрест та інші. Такі організації часто пропонують університетам доступ до сучасних навчальних матеріалів, тренінгів і ресурсів. Викладачі, які беруть участь у цих проєктах, можуть використовувати отримані знання для покращення викладання. Зокрема, це дає можливість адаптувати міжнародні стандарти до українського контексту, підвищуючи ефективність навчального процесу.

Ще одним позитивним аспектом є *зростаюча зацікавленість студентів у самостійній освіті*. Завдяки доступу до онлайн-ресурсів, тренінгів і вебінарів, студенти мають можливість доповнювати свої знання поза рамками університетської програми. Багато з них активно беруть участь у громадських ініціативах, які дають їм практичний досвід і розширюють уявлення про майбутню професію. Втім без належної бази, така підготовка не завжди лягає на потрібну теоретичну і практичну підготовку.

Таким чином, організація навчального процесу у сфері підготовки фахівців із психічного здоров'я потребує значного вдосконалення. Покращення можливостей

для практичного навчання, оновлення матеріально-технічної бази та впровадження інтерактивних методів викладання є ключовими кроками на шляху до підвищення якості освіти. Водночас слід підтримувати вже існуючі позитивні ініціативи, такі як співпраця з міжнародними організаціями та розвиток самостійної освіти студентів. Це дозволить зробити навчальний процес більш ефективним і сучасним, відповідаючи реальним викликам і потребам суспільства.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Підсумовуючи вищезазначене, можна виокремити такі вектори роботи для покращення освітніх програм:

- **Оновлення навчальних матеріалів:** забезпечення доступу до сучасної літератури, кейсів і ресурсів. Залучення міжнародного досвіду та досліджень сучасного українського контексту до освітніх програм. Переклад чи адаптація актуальних матеріалів українською мовою та розміщення їх на доступних ресурсах.

Рішення: співпраця з міжнародними фондами та міжнародними організаціями з метою обміну матеріалами, можливостями підвищення кваліфікації для викладачів, розвиток міжнародної співпраці та залучення немонетарної підтримки через доступи до іноземних електронних бібліотек для викладачів та студентів, заохочення викладацького складу до розробки методичних матеріалів та написання підручників, залучення міжнародної допомоги для покупки прав, перекладу та адаптації кращих іноземних підручників з актуальних тем, заохочення студентів до проходження курсів на іноземних освітніх платформах (наприклад, Coursera чи Udemy) з актуальних тем, пов'язаних із психічним здоров'ям (наприклад, перша психологічна допомога тощо).

- **Впровадження інтерактивних методів викладання:** використання симуляцій, рольових ігор і кейс-стаді, технологій для інтерактивного навчання.

Рішення: збільшення кількості практичних занять в курсах для більшої можливості відпрацювання навичок та знань, залучення чат-ботів, технологій ШІ, скриптів для відпрацювання навичок, рольових ігор, кейсів, залучення студентів для відпрацювань навичок двійках-трійках, відпрацювань під супервізією.

- **Оснащення навчальних закладів** сучасними інструментами для практичної роботи, використання ресурсів для симуляцій та інтерактивних занять.

Рішення: додаткові навчання для викладачів щодо використання сучасних технологій в освіті при викладанні офлайн та онлайн (ШІ, застосунків, освітніх платформ), забезпечення університетів відповідними технічними ресурсами.

- **Залучення практиків до навчального процесу:** інтеграція викладачів із реальним досвідом у сфері психічного здоров'я, проведення семінарів і тренінгів від практикуючих фахівців.

Рішення: запрошення гостьових лекторів-практиків, співпраця з локальними неурядовими організаціями та благодійними фондами, які надають допомогу в сфері психічного здоров'я для обміну досвідом та створення можливостей для проходження практики в майбутньому, співпраця з великими організаціями для участі у спільних подіях і конференціях.

- **Додавання актуальних дисциплін** із кризового консультування, роботи з травмою, психічним здоров'ям. Орієнтація на практичні навички.

Рішення: доповнення освітніх програм такими курсами: основи консультування, кризові інтервенції, травматерапія, техніки ефективної взаємодії та самопомоги, навички протидії емоційного вигорання, робота з різними вразливими групами (ветеранами, дітьми, внутрішньо переміщеними особами).

- **Розширення можливостей для практики:** увага до процесу проходження практики, створення можливостей для студентів для відпрацювання навичок.

Рішення: заключення договорів практики з актуальними надавачами послуг ПЗПСП (центрами, службами) та громадськими організаціями, більший контроль щодо якісного проходження практики, розбудова відносин для подальшого працевлаштування випускників.

Також, окремо варто виділити такі напрямки як:

- **Підтримка самостійної освіти студентів.** Сприяння участі студентів у додаткових освітніх програмах.

Рішення: популяризація якісних освітніх онлайн платформ (Prometheus, EDera, Udemy, Coursera тощо), заохочення студентів та викладачів до участі в різних заходах організованих Координаційним центром з психічного здоров'я при Кабінеті Міністрів України, та/або Технічною робочою групою з ПЗПСП Всесвітньої організації охорони здоров'я.

- **Розвиток співпраці з міжнародними організаціями,** укладання партнерських угод для обміну досвідом і ресурсами, організація спільних освітніх проєктів і програм.

Рішення: розвиток академічних партнерств з іншими університетами з питань обміну досвідом із викладання курсів, дотичних до ПЗПСП, розвиток академічної мобільності для студентів та стажувань для викладачів.

- **Збереження та розвиток позитивних практик** і підтримка існуючих ініціатив та заохочення спеціалістів, що впроваджують сучасні методи навчання.

Рішення: посилення психологічних служб при університетах, включно з підтримкою викладачів, організація тренінгів, спрямованих на розвиток м'яких навичок персоналу, плекання стійкості.

- Затвердження політик, які би робили **акцент на інтеграції позитивного сучасного досвіду** в освітні програми.

Рішення: розробки політик підтримки академічної доброчесності, використання ШІ, політик проходження практики і відпрацювання навичок, відбору та розвитку викладачів.

РЕЗУЛЬТАТИ ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ З ВИКЛАДАЧАМИ ТА КЕРІВНИЦТВОМ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

13 грудня 2024 року в місті Києві відбувся круглий стіл, метою якого була презентація результатів дослідження та їх обговорення у фаховому колі. До участі були залучені представники провідних українських ЗВО, які впроваджують підготовку спеціалістів із ПЗПСП, зокрема медсестер, соціальних працівників та психологів. У заході взяли участь представники таких установ: Білоцерківський національний аграрний університет, Буковинський державний медичний університет, Державний університет "Житомирська політехніка", ВМУРОЛ «Україна», Житомирський державний університет імені Івана Франка, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, Київська школа економіки, Київський авіаційний інститут, Київський національний лінгвістичний університет, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Київський фаховий коледж прикладних наук, КНУ імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний університет "Запорізька Політехніка", Національний університет "Києво-Могилянська академія", Національний університет біоресурсів і природокористування України, Національний університет «Львівська політехніка», Сумський державний університет, Тернопільський національний медичний університет, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Харківський національний університет імені Василя Каразіна, Чорноморський національний університет імені Петра Могили.

Після представлення та обговорення результатів якісного дослідження учасникам було запропоновано напрацювати власні рекомендації в групах за трьома ключовими темами: теоретична підготовка, практичні навички та організація навчального процесу. Групи розробили низку пропозицій, які можуть стати основою для вдосконалення освітніх програм і процесу професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Нижче подано основні ідеї, напрацьовані кожною з груп.

Теоретична підготовка:

1. Інтеграція сучасних та актуальних тем і дисциплін до навчальних планів, зокрема курсів із травматерапії, мотиваційного інтерв'ювання, травмаінформованого підходу, роботи з ПТСР та психологічної підтримки (самопоміги) в умовах війни.
2. Забезпечення доступу до міжнародних джерел, перекладу сучасної літератури (наукової, методичної та практичної) та адаптації міжнародного досвіду до українських реалій.
3. Розширення методичної та методологічної підготовки викладачів через академічну мобільність (зарубіжну та національну).
4. Зосередження фокусу на мультидисциплінарному підході та пояснення можливостей взаємодії спеціалістів у сфері психічного здоров'я.

Практична підготовка:

1. Включення у практичну підготовку студентів активностей, спрямованих на розвиток навичок самопоміги.
2. Залучення як представників керівного складу організацій, що надають психологічну допомогу, так і безпосередніх працівників, щоб дати можливість зрозуміти кваліфікаційні вимоги та особливості професії з різних сторін.
3. Залучення спеціалістів та клієнтів, які працюють із або належать до специфічних чи вразливих категорій — ветерани, ВПО, люди з інвалідністю тощо.
4. Запровадження мультидисциплінарного підходу до організації практики, що дозволяє посилити розуміння спільного поля діяльності, меж компетенцій та індивідуальних обов'язків кожного в робочій ситуації.
5. Включення у практику студентів інтервенцій під наглядом або у супроводі супервізора, зокрема в соціальних центрах допомоги, де клієнти можуть отримувати послуги безкоштовно або за зниженою ціною за умови, що з ними працюватиме спеціаліст з асистентом або починаючий спеціаліст із супервізором.
6. Спрощення (дебюрократизація) документації, з якою працюють спеціалісти з ПЗ, та надання студентам практичних навичок оформлення необхідних документів — написання історій клієнта, оформлення звітів.

Організація навчального процесу:

1. Збільшення кількості годин, відведених на практичні заняття, та перегляд співвідношення лекційного і практичного матеріалу з метою посилення прикладної складової навчання. Водночас необхідно збільшити кількість кредитів, які студенти отримують за проходження практики. Це потребує відповідного погодження на рівні Міністерства освіти і науки України.
2. Покращення організації практики через створення умов для тісної співпраці університетів із базами практики. Це включає укладання договорів із соціальними

центрами, медичними закладами, громадськими організаціями, а також створення центрів практичної підготовки при університетах.

3. Імплементція в навчальний процес елементів доказових інтервенцій низької інтенсивності, що дозволить студентам отримувати базові практичні навички, необхідні для роботи в сфері психічного здоров'я.

4. Включення до навчального процесу дисциплін із супервізії, які навчатимуть майбутніх спеціалістів методам роботи під професійним наглядом, та створення умов для супервізованої практики, особливо в соціальних центрах допомоги. Це сприятиме безпечній і якісній взаємодії студентів із клієнтами.

5. Розробка і затвердження рекомендованого переліку курсів із тем психічного здоров'я для кожної спеціальності з чітким визначенням кількості годин та кредитів, що дозволить уніфікувати підхід до підготовки фахівців і зробити навчальні програми більш структурованими.